

РОЗДІЛ І.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

УДК 37:7.012:373.62

*Оксана Фурса,
д-р пед. наук, професор,
ректор МІХМД ім. С. Далі, м. Київ*

ДИЗАЙН-ОСВІТА В КОНТЕКСТІ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬНОГО ПОСТУПУ

Дизайн-освіта в контексті постіндустріального суспільного поступу.

У статті розглядаються проблеми перспективного розвитку системи професійної підготовки дизайнерів і ті позитивні тенденції, які намітилися в цій галузі в останнє десятиліття. Стверджується, що тенденції розвитку дизайн-освіти слід шукати в потребах суспільства, запитах окремих соціальних груп, кожної людини на красу і користь, направляючи діяльність студентів на вивчення цих запитів, зіставлення з власними уявленнями про культурні цінності пропагувати дійсно цінне. Таким чином, ми розглядаємо систему дизайн-освіти як інструмент формування художньо-естетичної культури суспільства.

Ключові слова: дизайн, дизайн-освіту, веб-дизайн, художньо-естетична культура суспільства.

Постановка проблеми, її зв'язок із важливими завданнями. Розвиток інформаційних технологій змінив

застаріли форми мислення і відповідно вніс корективи у підходи до науки, освіти, мистецтва, їх ролі у еволюції культури та суспільних відносин. Дизайн створює матеріальні цінності, але їх засвоєння в системі дизайн-освіти несе в собі цінності духовні, так як вони спрямовані на формування особистості майбутнього дизайнера, його професійної культури. Втілення в дизайн-освіті системи ідей є одним із засобів впровадження певного світогляду та ідеологій. З цієї точки зору дизайн і дизайн-освіту можна розглядати як цілеспрямовану проектну діяльність, що поєднує у своїй структурі професійні та наукові знання на основі осмислення проблем людського життя і спілкування з оточуючим середовищем. Тобто діяльність, яка несе в собі культурно-комунікативну функцію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. У науковому дискурсі наявні спроби здійснити структурні зміни, спрямовані на конкретизацію, професіоналізацію та інтенсифікацію всіх рівнів освітньої парадигми у підготовці дизайнерів. Дослідженням різних аспектів дизайн-освіти з початку 90-х рр. ХХ ст. займаються відомі дизайнери й учені. В інформаційному просторі наявні праці, в яких розкрито окремі методологічні та гуманітарно-художні проблеми дизайну (О. Генісаретський, В. Косів, Є. Лазарєв, В. Сидоренко та ін.); методичні аспекти дизайн-освіти (О. Вишневська, І. Герасименко й ін.); проблеми професійної підготовки майбутніх дизайнерів (О. Боднар, В. Даниленко, А. Павлів, В. Прусак, А. Чебикін, В. Яблонський). У галузі образотворчого мистецтва доведено ефективність багаторівневої підготовки, що передбачала такі ступені: художня школа, художнє училище, художній ВНЗ, різні форми

післядипломного підвищення кваліфікації. Однак низка проблем дизайн-освіти залишаються невирішеними.

Формулювання мети і завдань статті. З метою розв'язання окремих суперечливих питань дизайн-освіти в контексті постіндустріального розвитку суспільства слід насамперед визначити проблеми модернізації структури професійної підготовки майбутніх дизайнерів на основі виявлених тенденцій розвитку дизайн-освіти в Україні і світі й окреслити шляхи їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні, внаслідок активного розвитку комунікативних процесів, дизайн стає одним з найважливіших засобів візуальної комунікації, каталізатором формування середовища життєдіяльності людини, а дизайн-освіта системою, що готує професійних фахівців, а через них і суспільство до сприйняття візуально-комунікативних процесів у системі «людина-річ-середовище», а також «людина-ситуація-дія». «Будь-яка творча діяльність, – пише В. Сидоренко, – періодично переживає такі стани, коли природна трансформація її смислу і форми, що відбувається в результаті контактів з життям, вже не може здійснюватися в межах даної парадигми: діяльність прийшла у протиріччя з життям і вимагає її повного переосмислення. У такі моменти, усвідомлювані як кризові, перехідні, проміжні, виявляється неадекватність образу творчості, що склався і життя, що спостерігається ззовні, у стихії, в якій ще не бачимо, але вже передчуваємо і передбачаємо новий образ творчості, художню мову і образ культури» [3, С.7].

Професійна діяльність вимагатиме від майбутнього дизайнера розуміння філософських, соціальних, психологічних, культурологічних проблем. Щоб не відставати від світових тенденцій і бути

конкурентоздатним студент вже не може сприймати обрану професію як специфічну творчість обмежену художнім оформленням промислових виробів або стилізацією історичної спадщини (музейних експонатів).

Завдання ВНЗ – дати студенту можливість усвідомити роль дизайнера як фахівця, що впливає на соціальну атмосферу суспільства. Адже одночасно із новаціями у технологіях відбуваються смислові перетворення відомих речей вжитку, що призводить до змін світосприйняття в цілому. В зв'язку з цим, ми звернули увагу на наступні тенденції у розвитку дизайн-освіти: перша – впровадження у навчальний процес програмно-цільових методів проектування, що знаходить свій вираз у розробці дизайн-програм, які відображають різноманітні аспекти проектування, виробництва і споживання виробів.

Друга тенденція – спроба відійти у викладанні дизайну від оволодіння суцільно раціональними методами проектування і звернутись до культурологічних підходів у формуванні окремих ключових компетенцій і професійної компетентності в цілому, не виключаючи при цьому оволодіння способами художньої творчості, стилізації, пошуків аналогів проектних зразків, методів «сценарного моделювання», «реконструкції музею» [6], запозичення аналогів з інших видів мистецтва тощо.

Загально відомою є практика звернення майбутніх дизайнерів і стилістів до вивчення історичних пам'яток, та їх стилізацію у сучасних вимірах. Але сучасні тенденції дизайн-освіти спрямовані не лише на засвоєння студентами принципу «людина-річ-людина», коли вивчення історичних матеріалів, виконуючи естетичну місію, використовується для спрямування фантазії майбутнього дизайнера на створення художнього образу методом трансформації форми або

стилізації зображення, а у завданнях орієнтують студента у його творчих роботах на реалізацію принципу «людина-ситуація-дія» використовуючи візуальну інформацію при оволодінні методами образного проектування.

Для успішної реалізації стратегії розвитку дизайн-освіти, особливу увагу слід приділяти аналізу тенденцій у розвитку дизайну, вивченню інновацій та досліджень. Якщо ВНЗ хоче розвивати свій бренд і свій напрям у дизайн-освіті, слід передбачати очікування абітурієнтів і розуміти їх умонастрої. Чим раніше ви отримаєте інформацію, тим впевненіше зможете планувати подальший розвиток тої чи іншої галузі дизайн-освіти: графічного дизайну, дизайну стилю, дизайну інтер'єру, дизайну одягу тощо.

Мова йде про аналіз одержуваної інформації, зв'язування величезних її потоків і підведення до спільного знаменника. Хоча не останню роль тут грає і професійна інтуїція. Тенденції характеризуються циклічністю і часто протистоять одна одній. Наприклад, – пише Джульєт Варкентин, креативний директор [WGSN](#), – якщо спостерігається прагнення суспільства до самоізоляції та уповільнення ритму життя, то незабаром можна чекати проявів фантазії, ескапізму і гедонізму [6].

Сучасною тенденцією розвитку вищої професійної освіти є її випереджальний поступ у загальному прогресивному розвитку суспільства. Здійснити такий випереджальний рух покликані наукові центри і лабораторії при університетах і академіях системи вищої освіти України. Широкі можливості в цьому сенсі відкриваються перед ВНЗ, що спеціалізуються в галузі професійної підготовки майбутніх дизайнерів. Так, наприклад, збільшення інтересу до технологій Інтернет, їх швидкий розвиток, поширення, вихід на певний

якісний рівень ефективності у візуалізації інформації, – пише Д. Бородаєв, – сприяють значному припливу професійних дизайнерів в цю все ще нову область графічного дизайну. Накопичений досвід і унікальна можливість доступу до ресурсів веб-дизайну дозволяє сьогодні побачити веб-сайти, за своїми графічними і естетичними особливостям пов'язані з різними напрямками в графічному дизайні. Період, що розглядається, окреслено тимчасовим проміжком з моменту виникнення мережі Інтернет до теперішнього часу, дозволяє побачити певні тенденції в оформленні веб-інформації. У той же час універсалізація і пристосовування до утилітарних потреб Інтернету ставлять перед дизайнерами-графіками завдання співвідношення технологічності та естетики в розробці веб-сайтів. Проблеми адаптації та взаємодії інтернету з альтернативними інформаційними джерелами, пошук візуальної єдності з іншими об'єктами графічного дизайну піднімають питання визначення стилю у веб-дизайні, рішення якого лягає на дизайнерів-практиків і мистецтвознавців [1]. Слід додати, що ці проблеми безпосередньо стосуються і системи дизайн-освіти, діяльності тих прогресивних викладачів, які й самі активно займаються проблемою співвідношення технологічності та естетики в розробці веб-сайтів, а також залучають до цієї роботи кращих із своїх вихованців. Одним з основних завдань у професійній підготовці майбутніх дизайнерів, є формування творчої особистості здатної висувати креативні ідеї та реалізовувати їх, виробляючи свій власний стиль, який з часом може стати новим брендом на ринку дизайнерської продукції. Формування власного стилю у подачі інформації майбутньому дизайнеру найкраще починати ще у процесі професійної підготовки у ВНЗ під керівництвом досвідчених фахівців, які

проконсультують, висловлять свої рекомендації і допоможуть втілити ознаки нових ідей у конкретних дипломних проектах, не нав'язуючи майбутньому дизайнеру своїх поглядів, оцінок, суджень, власного стилю у втіленні дизайнерських рішень.

Беручи до уваги те, що веб-дизайн є одним із напрямів професійної підготовки майбутніх фахівців з графічного дизайну, можна припустити, що поява й розвиток у графічному дизайні певних стилів, які є результатом взаємодії викладача і студента-дипломника може мати позитивний вплив на веб-дизайн та створювані в ньому веб-сайти, а врешті решт утвердитися як одна із ознак нової тенденції – випереджального розвитку дизайн-освіти, що не лише готує дизайнерів-ремесників здатних до копіювання і репродукування, а й висуває і втілює нові ідеї в галузі дизайну. Таким чином, можна припустити, що у дизайн-освіті зароджуватимуться стилі, які в подальшому вплинуть на розвиток тої чи іншої галузі дизайну. В цьому ми бачимо ознаки прогресивних тенденцій розвитку всієї системи дизайн-освіти.

У техногенному інформаційному просторі XXI століття нові види графічного дизайну, що лише формуються, багато в чому залежать від утилітарних завдань передачі електронних даних, що стоять перед розробниками Інтернет. Зусилля спрямовані на вирішення цих завдань є одною з рушійних сил графічного дизайну в системі дизайн-освіти, який на даний час визнається авангардом проектної культури.

До сучасного графічного дизайну, як і до майбутніх дизайнерів висуваються вимоги гостро відчувати виклики часу, здатність відображати день сьогоднішній і заглядати у завтрашній. Ці властивості зумовлюють швидку реакцію на появу нових технологічних можливостей [2, с. 3]. Скористатися подібними

можливостями у професійній підготовці дизайнерів – веління часу і нагальна вимога ринку праці. Відповідність цим вимогам є ознакою конкурентноздатності фахівця, а разом з тим і вищого навчального закладу та його викладачів, які готують фахівців високого професійного рівня.

Майбутній дизайнер під час творчої передипломної практики має більше простору для фантазії, коли працює над виробами, призначеними для особистого споживання. Працюючи над єдиним екземпляром, він може піти на ризик експериментального оформлення, що вже більше властиво сфері образотворчого мистецтва. У взаємодії із викладачем, який безумовно усвідомлює тенденцію до нормування і нівелювання технічних стандартів, студент, відчуваючи потребу у незвичайному, ексцентричному дизайні, намагається подолати рутинні канони. Те, що раніше залишалося в архівах ВНЗ як плід творчої фантазії, може розквітнути сьогодні багатством ідей і оригінальністю. Звичайно, що далеко не все можна буде пропонувати для виробництва, але зроблений крок у невідоме, відчуття творчого злету фантазії, психологічна підтримка викладачів допомагають майбутньому дизайнеру піднятися над рутинним мисленням, формують творчу особистість, озброюють її рішучістю, у пошуках власного дизайнерського стилю, шляхів до реалізації творчих ідей.

На думку фахівців зараз відбувається «третя текстильна революція», яка йде вже в даний час і дасть повномасштабні результати в найближчі 10-15 років. Її визначає цілий ряд досягнень у галузях: 1) біотехнологій та генної інженерії (домінування поновлюваних сировинних ресурсів); 2) нанотехнологій (розширення асортименту «розумного» текстилю); 3) технологій текстильного виробництва (збільшення

частки і результативності нетканих процесів, використання широкоформатних принтерів); 4) технологій швейно-трикотажного виробництва (тривимірне проектування, дистанційне керування кроєм і зборкою виробів, в'язальне обладнання нового покоління); 5) фінішного доопрацювання виробів після зборки; 6) інформаційних технологій і комунікацій [4]. Чи має право сучасна дизайн-освіта випустити з уваги ці досягнення, які з одного боку, вплинуть на виробництво текстилю та текстильних виробів, зокрема переведуть їх в область низькоресурсних і високотехнологічних бізнесів, з іншого боку, відведуть fashion з індустріальної сфери, дозволяючи проектувати і випускати вироби будь-якої серійності з текстилю власного дизайну, гранично скорочуючи час від ескізу до випуску серії? Випереджальні тенденції розвитку дизайн освіти проявляються тут в тому, що готуючи студентів до виконання дипломних робіт, ми на основі даних досягнень знайомимо їх з тим як планувати розширення дизайнерського бренду, як в реальному часі контролювати виробництво, продаж брендovаних товарів, які кроки можна зробити для збереження інтелектуальної власності.

Інтер'єрна мода існує за тими ж законами, що і fashion-дизайн. У тому сенсі, що тенденції задаються кожного сезону. Варто визнати, що путівку в життя одержують не всі інтер'єрні тенденції, точно так само, як і модні віяння, узяті з колекцій одягу «від кутюр», але у виборі тематики курсових робіт і дипломних проєктів випускників з дизайну інтер'єру це поле для сміливого експериментування. Важливо, щоб викладач був готовий запропонувати студенту зробити кроки в цьому напрямі, а студент проявив свою здатність до творчих пошуків і потребу у самореалізації. Адже дизайн інтер'єру – це нескінченно різноманітна система

предметів і їх комбінацій, які служать певним процесам діяльності. Речі конкретизують характер середовища, роблять його завдяки своїй відносній рухливості достатньо гнучким для того, щоб воно могло відповідати мінливим потребам побуту, суспільного життя, виробництва, відпочинку, впливати на модель поведінки. Форми предметно-просторового оточення несуть інформацію, що допомагає стійко підтримувати суспільно-санкціоновані типи поведінки, які закріплюють традиції культури. У цих формах можуть бути втілені образи, що несуть соціальні та моральні (або, навпаки, аморальні) ідеї епохи. Не буде перебільшеним твердження, що проблеми предметно-просторового оточення по суті своїй – людські проблеми. Людина невіддільна від матеріальної речовинності свого буття. Організуючи оточення, вона формує матеріальну основу своєї діяльності та системи відносин між людьми.

З настанням нового тисячоліття намітилися основні напрями «інтер'єрної» моди. Найбільш актуальним перебігом сезону 2005-2006 можна назвати ф'южн. Він зародився в Америці на початку 90-х років XIX століття і виявився цілком життєздатним. Правильніше було б назвати цей стиль «сучасною еkleктикою». Еkleктика дає можливість наповнити інтер'єр будь-якими предметами, байдуже, чи то африканська статуетка або картини Пікассо, меблі арт-деко або етно. Цей стиль дозволяє помістити в просторі усе, що завгодно, і при цьому зовсім ні до чого не зобов'язує. Важливо просто дотримувати колірну гамму і певну спрямованість дизайну. Актуальність стилю ф'южн полягає в його непередбачуваності, тому що все залежить від дизайнера і його творчої фантазії. Головне, що меблі, декоративні елементи, колірна гамма – усе має на кінцевому шляху проектування з'єднатися в цілісний

органічний житловий простір. У контексті цього стилю і його особливостей є можливості для втілення у дипломних проектах найрізноманітніших дизайнерських ідей, що відкриває широкий простір у професійній підготовці майбутніх дизайнерів, можливості для їх самореалізації і для випереджального руху дизайн-освіти.

На сьогоднішній день досить популярним напрямом в галузі fashion-освіти є підготовка стилістів. Однак у більшості програм акцент робиться переважно на роботу з індивідуальним клієнтом. Перспективи розвитку сучасної дизайн-освіти вимагають дати студентам найбільш повне уявлення про професію, щоб вони могли вибрати те, що цікаво саме їм.

Сучасним тенденціям розвитку дизайн-освіти відповідає програма бакалаврату розроблена Мистецьким інститутом художнього моделювання та дизайну з метою підготовки студентів одночасно у виробничому і комерційному контекстах. Розробка, виробництво, маркетинг і продаж представлені як єдиний ланцюжок творчого процесу. Основна увага в програмі приділяється розвитку дизайнерських навичок із створення колекцій одягу для масових роздрібних продажів з урахуванням мінливих тенденцій світу моди. Поряд з власне вивченням дизайну в програмі робиться серйозний акцент на комунікації у світі моди і створення брендів з використанням методів і прийомів графічного дизайну, фотографії, реклами, мерчандайзингу та дизайну торговельних просторів. Частина програми присвячена вивченню сучасних напрямів розвитку роздрібною торгівлі та розвитку здібностей студентів у просуванні своїх виробів. За цією програмою студенти зможуть навчатися оцінювати свої проекти як призначену для продажу продукцію і

розуміти, що потрібно зробити для залучення уваги покупців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бородаев Д. Веб-сайт как объект графического дизайна: дисс.... канд. искусствоведения. ХГАДИ. Харьков, 2004. 232 с.

2. Серов С. Гармония классической типографики. М.: Линия График, 2004. – 32 с.

3. Сидоренко В. Генезис проектной культуры и эстетика дизайнерского творчества: автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора искусствоведения - М.: ВНИИЕЭ, 1990.

4. Современные технологии: новые ресурсы для fashion-бизнеса и дизайна. 31 октября 2006. Рынок легкой промышленности №47, 2006.

5. Стор И. Смыслообразование в графическом дизайне. Учебное пособие для студентов вузов по специальности «Художественное проектирование текстильных изделий» – М.: МГТУ им. А.Н.Косыгина, 2003.

6. Studio fashion-id /Дизайн и конструирование одежды. Интернет ресурс. Код доступа: <http://fashion-id.ru>

REFERENCES

1. Borodaev D. Veb-sayt kak ob'ekt graficheskogo dizayna: diss.... kand. iskusstvovedeniya. HGADI. Harkov, 2004. 232 s.

2. Serov S. Garmoniya klassicheskoy tipografiki. M.: Liniya Grafik, 2004. – 32 s.

3. Sidorenko V. Genezis proektnoy kulturyi i estetika dizaynerskogo tvorchestva: avtoreferat dissertatsii na

soiskanie uchenoy stepeni doktora iskusstvovedeniya – М.: VNIIEE, 1990.

4. Sovremennyye tehnologii: novyye resursyi dlya fashion-biznesa i dizayna. 31 oktyabrya 2006. Ryinok legkoy promyshlennosti #47, 2006.

5. Stor I. Smyisloobrazovanie v graficheskom dizayne. Uchebnoe posobie dlya studentov vuzov po spetsialnosti «Hudozhestvennoe proektirovanie tekstilnyih izdeliy» – М.: MGTU im. A.N.Kosyigina, 2003.

6. Studio fashion-id /Dizayn i konstruirovaniye odezhdyyi. Internet resurs. Kod dostupu: <http://fashion-id.ru>

Дизайн-образование в контексте постиндустриального общественного прогресса.

Статья посвящена проблемам перспективного развития системы профессиональной подготовки дизайнеров и тем позитивным тенденциям, которые наметились в этой области в последнее десятилетие. Утверждается, что тенденции развития дизайн-образования следует искать в потребностях общества, запросах отдельных социальных групп, каждого человека на красоту и пользу, направляя деятельность студентов на изучение этих запросов, сопоставления с собственными представлениями о культурных ценностях пропагандировать действительно ценное. Таким образом, мы рассматриваем систему дизайн-образования как инструмент формирования художественно-эстетической культуры общества.

Ключевые слова: дизайн, дизайн-образование, веб-дизайн, художественно-эстетическая культура общества.

Design education in the context of post-industrial social progress.

The article is devoted to the problems of long-term development of the system of professional training of designers and the positive tendencies that have been

outlined in this field in the last decade. It is argued that the trends in the development of design education should be sought in the needs of society, the requests of individual social groups, each person for beauty and benefit, and directing students to study these requests, comparing their own ideas about cultural values to promote truly valuable. Thus, we consider the system of design education as a tool for the formation of the artistic and aesthetic culture of society.

Keywords: design, design education, web design, artistic and aesthetic culture of society.

DOI 378.147:7.012:-043.83:316.477

*Orlov Valeriy,
doc. of pedagogical sciences, professor*

THEORETICAL FOUNDATIONS OF FORMING FUTURE DESIGNERS' CAREER ORIENTATIONS IN THE SYSTEM OF ART PROFESSIONAL EDUCATION

Анотація. У статті уточнено дефініції понять «професійна кар'єра» і «кар'єрні орієнтації», розкрито їх кореляційні зв'язки. Підкреслюється, що усвідомлення свободи вибору, зазвичай, для молоді є дискомфортним станом, що виявляється головним чином у стихійності, недостатній зваженості у прийнятті важливих рішень, неготовності до конкурентноспроможних ринкових відносин. Це призводить до виникнення кризових явищ у реалізації стратегії професійної кар'єри. Наголошується на доцільності розроблення і використання методик діагностики ціннісних орієнтацій у кар'єрі.